

תוכן עניינים

2	מבוא.....
4	1. כדורגל ורווחים - בחינת יחסי הגומלין בין הרווח הכלכלי וענף הכדורגל.....
6	2. שחיקת המיקוד בכדורגל והתמקדות ברווחים הכלכליים.....
10	3. פתרונות אפשריים להתמודדות עם הרווחים והכדורגל - שוק, חוק וסביבה חברתית.....
10	3.1 החוק.....
14	3.2 הסביבה החברתית.....
16	3.3 השוק.....
19	4. רווחים, כדורגל והתנגשות בעקרונות המוסר.....
19	4.1 תועלתנות.....
21	4.2 צדק.....
24	4.3 מידות טובות.....
26	5. מודל בעלי העניין ואחריות חברתית תאגידיית כפתרון לבעיות המוסר.....
30	6. סיכום והמלצות יישומיות.....
32	ביבליוגרפיה.....

מבוא

ענף הכדורגל נחשב לספורט עממי ותיק שאהוד על אוהדים רבים בעולם. ספורט זה שהחל לפי הערכה עוד במאה ה-12, הפך במאה ה-20 ואילך לענף ספורט חובק עולם המושך אחריו קהילות רבות ומיליארדי אוהדים בעולם. החל מהמאה ה-19 ובעיקר במאה ה-20 ענף הכדורגל החל להפוך לענף מסחרי שבו שחקנים מקבלים שכר על פעילותם; יזמים, משקיעים ומפרסמים פועלים בשיתוף עם מועדוני כדורגל; וארגונים בינלאומיים כדוגמת FIFA ופדרציות כדורגל אחרות מקדמות פעילות בינלאומית של ענף הכדורגל (גלילי, בן-פורת, ולידור, 2009, עמ' 51-53). שיתוף הפעולה בין יזמים, אנשי עסקים ומפרסמים הוביל לכך שמספר מועדונים וליגות שונות מאופיינות עם תזרימי מזומנים הנאמדים במיליארדי דולרים בכל שנה, ומועדוני כדורגל ברזיל, גרמניה צרפת ואיטליה למשל, משקיעים משאבים רבים לצורך קידום ושיכלול משחק הכדורגל ושימור הישגי המדינות בתחרויות הכדורגל (Nicolliello, Nicolliello, Zampatti, & Zampatti, 2016, p. 465-466).

חדירת המסחר לכדורגל, החלה לשחוק במאפייני הענף שקידם בין היתר תחרויות הוגנות, שוויוניות, הדדיות, ועזרה לחבר. המסחר הוביל לתופעות של מקרי שוחד בפדרציות ספורט, על פניו סחר בבני אדם בעקבות רכישה ומעבר של שחקנים מקבוצה לקבוצה, הטיית משחקים, הונאות, פגיעה במועדונים חלשים, פגיעה בצביון וזהויות של קבוצות קהילתיות, ויצירת מונופוליות של קבוצות חזקות בתחרויות בינלאומיות (CDES, 2013, p. 217-219). כמו כן, המסחר הגדול הוביל לחדירה של אנשי עסקים ויזמים שראו במועדוני הספורט כלי לשעשוע עצמי, שיפור מעמד חברתי וכלי למינוף כלכלי, אך בעודם רוכשים ומשפיעים על המועדון, משנים את זהות השחקנים, מעצבים מחדש את הקבוצה, ולעיתים אף מובילים לקריסה כלכלית שלה, משקיעים אלה לרוב נמנעו מהתחשבות בהשפעה על האוהדים והקהילה שמיוצגת על ידי מועדון הכדורגל (Nordberg, 2012, p. 299-300; Sloane, 2015, p. 3). לצד זה ארגונים כמו FIFA זהו גם כן בפעילויות בלתי מוסריות כמו שוחד, התעלמות מזכויות אדם ותהליכי קבלת החלטות לקויות ומוטות על בסיס אינטרסים אישיים בלבד, כתוצאה מהנגישות לכסף הגדול המצוי במסחר הכדורגל (Bean, 2015, p. 368-369, 387-388).

לאחרונה החלו להישמע ביקורות רבות כלפי מסחר הכדורגל וההתנהלות הלקויה של ארגון FIFA והתנהגותם של יזמים ומשקיעים הפוגעים בעקרונות המשחק ההוגן וטוהר הספורט (שיפורטו בעבודה) ופוגעים במהות ענף הכדורגל כספורט עממי, ומתגבשת הקריאה להחזיר את ענף הכדורגל לתקופות מוסריות יותר ששיקפו את טוהר הספורט וקידום הקהילות המקומיות (Bean, 2015, p. 368, 378, 390; CDES, 2013, p. 25-26).

שאלת המחקר: מהם ההיבטים המוסריים של המסחר בכדורגל ובאיזה אופן ניתן לשלב תפיסות מוסריות בשיקולי המסחר בכדורגל?

המחקר יתמקד בשני בעלי העניין מרכזיים בכדורגל – מועדון הכדורגל והן פדרציות הכדורגל הבולטות כדוגמת FIFA שמנהליות מקדים אינטרסים אישיים, ועל האופן שבו בעלי עניין אלה השפיעו על התנהלות בלתי מוסרית בענף הכדורגל. **טענת המחקר** היא כי בעלי העניין הובילו לפעילויות בלתי מוסריות כמו פגיעה במועדונים חלשים וקהילות מקומיות, התגברות הפשיעה כדוגמת מעשי שחיתות והטיות משחקים, והן לתהליכי קבלת החלטות בלתי מוסריים לחלוטין – מצד משקיעים למשל שפגעו באופי וזהות מועדוני הספורט, והן מצד מנהלי פדרציות הספורט שגרפו

1. כדורגל ורווחים - בחינת יחסי הגומלין בין הרווח הכלכלי וענף הכדורגל

מטרת הפרק היא להציג את התפתחות הכדורגל כספורט עממי המותאם ונגיש לקהילות חברתיות רבות, והמעבר שחל מספורט עממי לספורט המזוהה עם כסף גדול, כלומר המעבר מספורט כשיקול חברתי לספורט כשיקול כלכלי. משחק הכדורגל הינו ענף ספורט ותיק וישנן עדויות לכך שבאנגליה כבר החלו לשחק בספורט זה עוד מהמאה ה-12. תחילה הספורט התאפיין כספורט פרוע, נטול חוקים ופעילות זו נתפסה כפעילות גוזלת זמן מצד האזרחים – שבמקרים רבים במאה ה-12 היו צריכים להתאמן עבור הצבא והביטחון. עם זאת המשחק הפך לפופולארי ביותר, ובמאה ה-15 כבר החלו להתקיים תחרויות מקומיות סדורות בין כפרים, והמשחק התאפיין בחוקים וכללים ברורים ולעיתים אף נוכחות של קהל מצומצם. רק בסביבות המאה ה-19 הכדורגל הפך למשחק מודרני המוכר לנו כיום מסגרת מגרשי ספורט מוסדרים, מקום זמין לקהל צופים, תפקידי ברורים של מאמנים, שחקנים ושופטים וחשוב לא פחות – יצירת חוויה חברתית משותפת (גלילי, בן-פורת, ולידור, 2009, עמ' 51-52).

משחק הכדורגל נחשב כבר מהיווסדו למשחק עממי – כלומר ענף ספורט שנועד בעיקר למעמד הפועלים שבו לכלל הקהילות ישנה ההזדמנות לעסוק בספורט וליהנות ממנו באמצעות מינימום משאבים ולהפוך אותו לחוויה חברתית משותפת. מאמצע המאה ה-19 ואילך, פופולריות ענף הכדורגל חצתה כבר חברות, קהילות, תרבויות וכמובן מדינות. הכדורגל הפך לענף ספורט הנלמד באופן קבוע בבתי הספר, הענף נהנה מהקמת מועדונים ייחודיים עבור קבוצות שונות, והוקמו אף ארגונים ייחודיים בין אם מקומיים או בין לאומיים (כדוגמת הפדרציה הבינלאומית לכדורגל FIFA) שנועדו לקדם את ענף הכדורגל ולהפוך אותו לענף ממוסד, מתורבת, בעל חוקים וכללים ברורים, בעל שחקנים מקצועיים, נוכחות של קהלים המוניים והעברת מסרים של אי-אלימות, הוגנות ושוויון (גלילי, בן-פורת, ולידור, 2009, עמ' 53).

חדירת הכסף הגדול בכדורגל הינה וותיקה עוד מהמאה ה-19 ותהליך זה הציג את האופן שבו קהילות רואות את העיסוק בספורט. התמסחרות ענף הכדורגל איננה מאופיינת רק בשכר הניתן לשחקנים אלא בהיקף הכספים הנקשרים עם ענף הספורט האמור, ותהליך זה התגבר משמעותית בעידן המאה ה-20 כאשר משחק הכדורגל כבר זוהה עם משקיעים ואנשי עסקים זרים ומקומיים שראו בענף הכדורגל משאב כלכלי לכל דבר, זאת לצד יצירת אזורי מסחר בצמוד לאצטדיונים, יצירת נגישות המונית לספורט באמצעו מסחור כרטיסים, כניסתם של מפרסמים והפיכת הספורט העממי לספורט קפיטליסטי (גלילי, בן-פורת, ולידור, 2009, עמ' 261).

היקף המסחור בכדורגל הינו עצום למדי, ומדובר הלכה למעשה בעסק כלכלי לכל דבר. כך למשל בחמשת הליגות המובילות באירופה: פרמיירליג - Premier League (אנגליה), בונדסליגה - Bundesliga (גרמניה), ליגה - Liga (ספרד), סדרה א - Serie A (איטליה) וליגה 1 - Ligue 1 (צרפת) ניתן לראות כי מדובר בליגות שנויות במחלוקת מבחינה כלכלית. כך למשל הליגות נהנות מהכנסות עצומות, אך בסופו של יום הן נותרות בגירעונות כבדים. הליגה העשירה ביותר הינה הליגה הבריטית עם הכנסות בהיקף של 2.68 מיליארד יורו במחזור; לאחריה הליגה הגרמנית עם 1.81 מיליארד יורו, ספרד עם הכנסות של 1.69 מיליארד יורו, איטליה 1.63 וצרפת 1.13 מיליארד יורו. אולם לחמשת הליגות ישנו הפסד כולל של 913 מיליון יורו כאשר בליגת העל בבריטניה למשל ישנו גרעון של 430 מיליון יורו, ובאיטליה כמעט 300 מיליון יורו. רק הליגה הגרמנית נהנית מרווח של 37 מיליון יורו. הסיבה לכך היא כי מחירי השחקנים למשל הינה גבוה כ-71% מהעלויות בליגה האיטלקית